

УДК 327::911.3]:330.831.8

Брацо Ковачевић*

Бања Лука, Република Српска, БиХ

НЕОЛИБЕРАЛНА ГЕОПОЛИТИКА РАТОВА ЗА РЕСУРСЕ И РЕВИЗИЈА ИСТОРИЈЕ

Сажетак

Човјекова историја је историја сукобљавања и ратовања, а један од разлога се односи и на ресурсе. Историја Запада је и историја експлоатисања и плјачкања ресурса који, данас, под утицајем неолиберално оријентисане економије, имају обиљежје манифестног или латентног економског рата. Рат за ресурсе је рат за опстанак Запада и његове геополитике која своје основе има у неолиберализму. Борба за ресурсе представља и борбу за експанзију неолиберализма чија економија производи ратове и тзв. „хуманитарне интервенције“ како би ресурсе себи обезбиједила. У настојању да остваре концепт неототалитарног и неолибералног новог свјетског поретка, ратови за ресурсе играју велику улогу. У том погледу моћне државе Запада користе разне методе економских, политичких, дипломатских и војних притисака, ратове и тзв. „хуманитарне интервенције“, како би својим предаторским економијама обезбиједиле неопходне ресурсе.

Кључне ријечи: геополитика, неолиберализам, ратови, ресурси, ревизија историје

---

* Универзитет у Бањој Луци

УВОД

Историја нам показује да је отимање, пљачку ресурса и ратове за ресурсе од старог вијека па, преко античког доба, до данас, на извјестан начин, пратило и дјелимично или тотално уништавање заједница и њихових култура, те пљачкање ресурса. Побједници су у међусобним ратним сукобима поражене, а и њихову имовину, претварали у своје власништво.

Сукоби око ресурса и ратови због ресурса најчешће су собом носили и одређену економску, територијалну, културолошку, па и геополитичку димензију. Тако је и данас, у оквирима које намећу и обликују неолибералне државе и њихове глобалне институције моћи.

ОТИМАЊЕ И ПЉАЧКА РЕСУРСА

Развоју савремене економије неопходне су огромне количине ресурса тако да се може рећи да у геополитици, па и ревизији историје заснованој на неолибералној геополитици, они задобивају изузетно значајно мјесто.

Због потребе за експлоатацијом и контролом ресурса изводе се тзв. „хуманитарне интервенције“, воде исцрпљујући ратови и проводи семантички пропагандни поступак ревизије историје.¹

Рат је најзаостренији друштвени конфликт који у себе укључује оружани сукоб између двије државе и коалиције (као у случају бомбардовања Републике Српске, СР Југославије, Ирака, Либије).

Рат обично започиње ултиматом или објављивањем рата, а може да започне и без објављивања рата (као у случају „хуманитарне интервенције“ у Босни и Херцеговини и бомбардовања Републике Српске, те бомбардовања СР Југославије од стране коалиционих снага НАТО пакта). НАТО

---

¹ В. Ковачевић, (2020). *Етика бомбардовања или бомбардовање етике*, „Европски дефендологија центар за научна, политичка, економска, социјална, безбједносна, социолошка и криминалошка истраживања, Банја Лука“, Банја Лука.

и САД не објављују рат: од 250 војних агресија које су извели над сувереним државама, само су пет пута „објављивали рат“.²

Рат се односи на економски аспект (економски рат, санкције, разне облике ембарга, наметања императивних мјера Међународног монетарног фонда, ратове за ресурсе) с циљем деструкције и девастирања економских потенцијала компетитивних супарничких економија и држава које се супростављају одређеним геополитичким интересима (нео) империјалних држава. Оне претварају економски рат у снажно оружје како би оствариле своје интересе.

Па, и савремени тзв. „рат против тероризма“ заправо је рат за ресурсе. „И `рат против тероризма` који је сада у току, прожет је лажима. Овај рат, који су објавиле САД заједно са другим чланицама НАТО-а 2001. године, не пружа уверљив излаз из спирале насиља и не решава истински проблем тероризма, јер уопште и није усмерен ка разрачунавања са тероризмом, већ је реч о борби за нафту, гас, новац и моћ. Такозвани `рат против тероризма` представља, у ствари, рат за сировине и глобалну надмоћ“.³

Рат у себе укључује и медијску, електронску и информатичку димензију – с циљем слабљења непријатељског система комуникација и остварења пропаганде. Наравно, неопходно је поменути и психолошку димензију рата и ратовања, која се односи на *brain washing*, сламање непријатељских ставова, осјећања и понашања и њихово каналисање у остварењу сопствених циљева. У том погледу пропагандна ревизија стварности, као дијела историје, игра значајну улогу.

Већина данашњих ратова у својој суштини има етничку димензију. Поред ове етничке димензије, ратови се воде и због других политичких, економских, идеолошких, религијских и културних антагонизама, као и због ресурса.

Под снажним притиском новог, модерног, хедонистичког и конзумеристичког начина живота који потпомаже репродукцију

---

2 З. Милошевић, (2010). *Политичка модернизација*, Београд: Институт за политичке студије, стр. 190.

3 D. Ganzer, (2018). *Protivzakoniti ratovi: kako zemlje NATO-a podrivaju Ujedinjene nacije: hronika koja počinje od Kube i završava Sirijom*, Београд: Laguna. стр. 475.

неолибералног капиталистичког поретка, уништавају се природни ресурси. Због конфликта проузрокованим борбом за ресурсе, током `90-их година XX стољећа убијено је преко пет милиона особа, а расељено између седамнаест и двадест и један милион. Готово једна четвртина ратова вођених посљедњих година имало је свој узрок у борби за ресурсе или борбу за контролу над природним ресурсима о којима зависи животни стил и начин живота људи у богатим земљама. Неконтролисана сјеча шума проузроковала је и неке ратове у Камбоџи, Сијера Леонеу, Обали Слоноваче, Демократској Републици Конгу, Бурми и Либерiji. Осим тога, више од милијарду људи нема приступ чистој питкој води; око три милијарде људи нема задовољавајуће санитарне услове за живот (10 милиона људи, од чега 4 милиона дјеце годишње умре од болести проузрокованих нечистом водом или лошим санитарним условима). Колера годишње убије око 3 милиона особа, а у 90% случајева има узрок у нечистој и контаминираној води. Процјењује се да ће до 2025. године двије трећине свјетског становништва имати проблема с приступом и опскрбом питке воде. Због све мање доступних извора питке воде, исцрпљености и загађености постојећих извора, те неједнаке дистрибуције и конзумирања воде, овај природни ресурс постаје „златним ресурсом“ због којег ће се, како се очекује, водити ратови у XXI вијеку. Готово 17 ријечних токова у 51 држави на пет континентата представља огроман ризик потенцијалних конфликта.⁴

Својевремено је Томас Џеферсон говорио: „циљ је исти, стећи што већу моћ, богатство и ресурсе других земаља“. А, Џорџ Кенан је давне 1948. године говорио о геополитичкој „заштити наших сировина“ у Латинској Америци и „природном `праву приступа`, ако треба и освајањем“. Упоредијујући однос становништва и располагања богатства, Кенан истиче да Сједињене Америчке Државе располажу са „50% светског богатства, а само 6,3% становништва“. С обзиром да сматра да ће ово изазивати „презир других“, неопходно је осмислити „облик односа који ће нам омогућити да задржимо ову несразмерну позицију“. А, да би се то остварило, неопходно

---

4 D. Šimleša, (2013). *Kako potrošiti svijet: mala škola ratova za resurse*, Zagreb: Društvo za promicanje književnosti na novim medijima.

је „ослободити (се) свих сентименталности и сањарења и сву пажњу усредсредити на непосредне циљеве Америке... Требало би престати расправљати о нејасним и нестварним циљевима попут људских права, побољшавања животног стандарда и демократизације... Ускоро ћемо морати наступити непосредно с позиција силе. Стога, што нам такве идеалистичке паролe мање сметају, то боље... Крајњи одговор би могао бити непријатан, али... се не смемо двоумити да ли да се користимо насиљем локалних полицијских власти. То није срамота... Боље је имати јак режим на власти него неку демократску власт која је попустљива.“ Да би себи обезбиједиле неопходне ресурсе за своје компаније и економски развој, Сједињене Америчке Државе могу употребљавати насиље и рушити демократске владе. Са својим нафтним ресурсима Блиски исток је у америчкој геополитици и војној стратегији зацртан као простор којег требају да заузму Сједињене Америчке Државе. Од 1945. године званичници Стејт Департамента су енергетске потенцијале Саудијске Арабије дефинисали као „плијен“, као „запањујуће велике изворе стратешке моћи, вероватно највећи материјални плен у историји света“. Ајзенхауер је говорио о „стратешки најважнијем подручју света“, а енглески геополитички стратези су природна богатства и природне ресурсе Блиског истока описали као „кључни плен за сваку силу која жели да оствари светски утицај и превласт“. У том смислу је Француска протјерана са Блиског истока, а Велика Британија „с временом сведена на мање важног америчког партнера“.⁵

Историја Запада је застрашујућа геополитичка историја експлоатације, отимања и плачкања ресурса. Циљ моћних држава Запада јесте остварење доминације која би у основи имала експлоатацију, односно искориштавање ресурса немоћних и сиромашних народа и њихових држава. У том погледу САД говоре о свом „националном интересу“ и његовој заштити, а да би своју семантику оправдале, настоје да ревидирају историје држава. Јер, како то моћни истичу, „нема вјечних пријатеља, само су интереси вјечни“.

5 Н. Чомски, (1999). *Шта то (у ствари) хоће Америка*, Београд: Чигоја штампа, стр. 15-17; Н. Чомски, (2008). *Hegemonija ili opstanak*, Novi Sad: Rubikon, str. 186-187.

Када САД помињу „национални интерес“, није ријеч о контроли сопственог и простора и територија сусједства, него о контроли глобалних стратегијских путева и неопходних сировина, освајању тржишта, заштити савезника и, у том погледу, прављењу и осигурању војних база. Али, појам „националног интереса“ се екстензивно проширује и релативизира тако да обухвата поштовање „људских права“ те „бригу о `демократском уређењу`, као и „слободи` медија“, ширењу тржишне привреде и „принудне приватизације“. И, наравно, „кад се национални интерес тако широко постави, онда разлога за сукоб са земљама жртвама увек мора да буде“.⁶

Под утицајем и притиском неолиберално оријентисане глобализације ће се „нови ратови“ водити не само око политика идентитета него и у континуираном облику глобалног *економског рата* и борбе за ресурсе.

Тај „глобални економски рат“ је рат за ресурсе на глобалном и локалном нивоу, рат који производи и генерира неолиберална економија моћних држава Запада и њихових институција и корпорација. Њој требају нафта, вода, минерали, руде и територије како би реализовала свој геостратешки и геополитички интерес. У економском рату се намећу различите врсте притисака, од којих свакако треба поменути и *санкције* путем којих се настоји онемогућити економски развој конкурентних „непријатељских“ држава. Иако заговарају либералну економију, ипак моћне државе настоје протекционистичким мјерама да заштите своје економије, а сиромашне и немоћне народе и њихове државе да натјерају да прихвате концепт „либералне економије“ како би корпорације богатих несметано улазиле у економске просторе сиромашних држава и тако их разарале. Либерализација тржишта омогућава неолибералним државама и њиховим корпорацијама да контролишу и експлоатишу привреде и природна богатства неразвијених држава.

Борба за ресурсе неодвојива је од експанзије неолиберализма и његових инструменталних центара моћи.

---

6 М. Марковић, (1997). „Нови светски поредак“, у: *Геополитичка стварност Срба*, Зборник радова са округлог стола „Српски народ у новој геополитичкој стварности“ (Главни и одговорни уредник Јован М Чанак), Београд: Институт за геополитичке студије, стр. 53, 54.

Али, с обзиром да ресурси брзо нестају, неолиберална економија посеже за ратовима како би их себи обезбиједила.

Тако су, од стране САД и Велике Британије, покренути ратови против Афганистана (2001) и Ирака (2003) у којима је уништавана јавна инфраструктура и убијани цивили. Уведене су и санкције, тако да је након тога у Ираку веома осиромашило становништво. Наравно, војне мјере су пропагандно припремане како би се оправдале и како би се извршила ревизија историје тих држава.

Показало се да се, у савременом добу, рат и глобализација развијају једно поред другог. Захваљујући ратовима и развоју војног наоружања, глобализација је ушла у фазу у којој кључну улогу имају мултинационалне корпорације које се отимају за ресурсе. Претпоставља се да се у Ираку налази 11% свјетских резерви нафте, што је пет пута више него што посједују САД, а 70% свјетских резерви нафте и природног плина се налази у Средњој Азији и на Блиском Истоку, у потезу од Каспијског мора до Медитерана. У једном документу из 1995. Америчког заповједништва стоји како је разлог интервенције потпуна заштита националних интереса САД-а у регији, тј. сасвим сигуран приступ и достава нафте из Перзијског заљева САД-у и његовим савезницима. И након инвазије је ирачка економија пала под јурисдикцију окупационе америчке војне владе која је, у сарадњи са Париским клубом, Међународним монетарним фондом и Свјетском банком, имала сасвим кључну улогу у послеријатној „изградњи“ Ирака. Тако су и одлучили да и у Ираку проксидолар буде прелазна валута, као што је то учињено у Босни и Херцеговини 1995. године Дејтонским споразумом. Захваљујући овом војно-милитаристичком империјализму, огромне резерве нафте су припале америчким и енглеским нафтним компанијама. Круг дужничког ропства, као инструмента за пљачку, представљао је ефикасни сценарио за Ирак; комплетна економија Ирака је понуђена на продају а Међународни монетарни фонд и Свјетска банка су правно легализовали пљачку. Под утицајем ММФ-а, Свјетске банке и Свјетске трговинске организације се проводи „мирна колонизација“ држава. У XXI вијеку су рат и „слободно тржиште“ међусобно повезани јер се рат започиње када пропадну унилатерални инвестицијски

програми; тада рат уништава све оно што до тада нису уништили приватизација, дерегулација и „слободнотржишне реформе“. У трећем миленијуму „дипломатија ракета“ мијења „дипломатију топовњача“ путем које се у XIX вијеку наметала „слобода трговине“. Због значаја ресурса за економију Сједињених Америчких Држава, оне нису војно присутне само у Ираку и Афганистану, него и у разним земљама бившег Совјетског Савеза, и на Косову и Метохији. Америчке војне трупе имају задатак да штите економске интересе САД-а од Медитерана до Кине, као и на другим значајним подручјима и интересним зонама. На тај начин милитаризација искључиво служи помјерању граница „слободног тржишта“ на глобалном нивоу. У свјетској економској кризи државни ресурси САД-а се преусмјеравају у војне сврхе финансирања војно-индустријског комплекса. У том погледу је снажен легитимитет „глобалног система слободног тржишта“; укинута су неки прописи, приватизоване су јавне службе, и у неолибералним државама Сједињених Држава, Великој Британији и већини земаља Европске Уније, дошло је до реформе правосуђа; правна држава је укинута снажењем новог тоталитарног државног апарата којем немоћно цивилно друштво пружа слаб или готово никакав отпор.⁷

Тамо гдје се налазе ресурси, преплићу се интереси моћних држава. Тако се, на примјер, у источном Медитерану преплићу геополитички интереси и борба за ресурсе САД, Русије и Кине. Сирија треба да буде транзитна земља према Европи за енергенте из различитих праваца, око чега су избили сукоби, води рат, разара и убија. У простору источног Медитерана, у чијем је средишту Сирија, снажно се преплићу геополитички интереси и борба за ресурсе великих свјетских држава. На том подручју су откривене велике залихе нафте и плина, око којих се боре и Израел, Турска, Кипар, Либан и Иран.* Сирија би требала да

---

7 M. Chossudovsky, (2008). *Globalizacija bijede i novi svjetski poredak*, Zagreb: Prometej.

* „Иран поседује огромне количине нафте, међутим, ово црно злато иранском становништву није донијело много среће. Проклетство овог природног богатства изазвало је свеукупно много патњи и до дан-дanas се шиитски Иран и сунитска Саудијска Арабија боре за преимућство у Персијском заливу. Блиски исток због својих драгоцених ресурса и даље је простор у којем се воде разноврсне међународне борбе“. Ganzer, D. (2018). *Protivzakoniti ratovi: kako zemlje NATO-a podrivaju Ujedinjene nacije: hronika koja počinje od Kube i završava Sirijom*, Beograd: Laguna, str. 67.

одигра улогу транзитног подручја преко којег би се ресурси транспортовали за Европу. Међутим, рат је то онемогућио.

Тако неолиберална економија једнима доноси богатство, а другима биједу, сиромаштво и патњу. Високоразвијене земље на веома различите грубе и перфидне начине експлоатишу сиромашне земље, а један од њих се односи на – *одлив ресурса*.

Развијене земље имају 1/5 свјетског становништва а троше 4/5 свјетских ресурса. С друге стране, земље тзв. Трећег свијета имају 3/4 свјетског становништва а троше око 20% свјетских ресурса, што значи да само мали дио свјетских ресурса служи за задовољавање потреба сиромашне већине, а то и јесте еколошка и социјална трагедија нашег доба.

Ранији, савремени и будући ратови имају своје различите узроке, а један од њих се свакако односи на економске разлоге и борбу за ресурсе. Човјекова историја је историја међусобног сукобљавања и ратовања. У основи тих конфликта, сукоба и ратова се налазе различите идеологије, погледи на свијет и интереси, од којих се један битан односи и на ресурсе.

Од како су почели да трагају за ресурсима како би себи обезбиједили егзистенцију, људи су улазили у међусобне нетрпељивости, сукобе, конфликте и ратове. Тако је и данас, у свијету глобалне неолибералне економије, у оквиру које моћне неолибералне државе производе ратове како би опљачкале и отеле ресурсе сиромашних народа и држава оправдавајући свој агресивни експлоататорски и неоимперијални интерес разним семантичким пропагандним манипулативним дискурсима о заштити „људских права“ и „демократије“. Најновији примјери са Ираком, Либијом и Сиријом, као и многи други ранији, потврђују овај став. А, такође, и примјер са бомбардовањем СР Југославије и отимањем територије Косова и Метохије од Србије, односно отимањем њених ресурса. Агресија НАТО-а на СР Југославију је повезана и са проблемом нафте. Наиме, поменута агресија је као један од циљева имала интенцију очувања региона сигурним за транс-балкански нафтовод кроз Албанију и Македонију, што се могло остварити једино пацификавањем Космета удовољавањем косоварским сецесионистичким претензијама и УНМИК-овим преузимањем управе над цјелокупном покретном

и непокретном имовином која је била регистрована на име СР Југославије или Републике Србије.⁸

Историјски посматрано, од почетка развоја људске цивилизације су се развијали и конфликти за ресурсе. Па, и данас су они веома изражени, а са процесима глобализације се појављују и нови облици конфликта.

Неолибералним економијама моћних држава и њиховим корпорацијама су неопходни ресурси, тако да их они отимају и пљачкају од држава и народа који немају моћ да се супроставе глобалном економском рату као „глобалној пљачки“. Економски ратови за ресурсе намећу тзв. „хуманитарне интервенције“. Одавно се у свијету воде ратови за ресурсе, за различите природне производе и храну, нафту, а очекивати је „хуманитарне интервенције“ и ратове за чисти ваздух и воду. За двадесети вијек се каже да је вијек нафте, а да ће двадесет први вијек бити вијек воде, и да ће она бити скупа као нафта. „Просјечан“ Американац потроши 296 литара воде на дан, Нијемац 127 литара, Рус 27; а у групу најсиромашнијих земаља према потрошњи воде, спадају Бахреин, Јордан, Кувајт, Либија, Малдиви, Малта, Катар, Саудијска Арабија, Уједињени Арапски Емирати и Јемен.

Уједињене нације су, у поводу Свјетског дана вода (22. марта), саопштиле да преко 663 милиона особа у свијету живи без безбједног снабдијевања водом суочавајући се са озбиљним здравственим посљедицама због кориштења загађене воде. Вода није само главни елемент живота и здравља, него је и од значаја за стварање нових радних мјеста и претпоставка је економског, друштвеног и уопште људског развоја; она је неопходна за задовољавање људских потреба које се односе на економску безбједност (вода за пиће, склониште, храна и друга потрошна роба), друштвену безбједност (заштита од природних катастрофа, као што су поплаве), и етичку безбједност (подржавање права људи и других врста на воду). Такође, Уједињене нације упозоравају да се свјетске залихе питке воде све више смањују а да потребе за водом стално расту.

---

⁸ М. Радојичић, (2012). „Крај хладног рата, велика сила и геополитика природних ресурса – прилози за једну студију случаја“, *Национални интерес*, Београд, бр. 2.

Само у посљедњих пола стољећа је утростручена употреба воде, а процјењује се да ће до 2020. године двије трећине људи на Планети живјети у подручјима недостатка питке воде, да ће воде бити до мање него што је неопходно. Има и оних који сматрају да ће до 2050. године само око тридесет, од преко 200 земаља свијета, имати довољно воде за своје потребе.

Изразито повећана употреба воде и убрзан пораст броја становника, као и климатске промјене, довешће до повећане загађености воде и њене несташице. Количине подземних вода се смањују, нивои језера такође, а воде је све мање и у ријекама. Несташица вода доводи до поремећаја у екосистемима и бидиверзитету, до умањења производње хране, глади и сиромаштва, појави разних болести, миграција и сукоба.

Уједињене нације упозоравају не само да је вода дефицитарна, него и да постаје узроком конфликта и ратова. У посебно тешком стању се налазе арапске земље, на Блиском истоку и у сјеверној Африци гдје живи око 5% свјетског становништва, а на које отпада тек 0,9% свјетских резерви воде. За многе земље је карактеристично да њихово становништво пију воду „из једног извора“. Тако, на примјер, водотоке Нила дијели неколико држава за које је одређена квота кориштења водних ресурса. У периоду када је Египат био доминантан, за себе је прибавио и већа права на кориштење воде. Етиопија је настојала да изгради себи брану, али су египатски авиони потопили брод са неопходном опремом за њену изградњу. Када се стање промијенило, Етиопија је започела подизања велике хидроцентралне у врховима Плавог Нила, који је главни водоснабјевач ријеке Нила. С друге стране, и ријека Јордан је предмет ни мало једноставних јорданско-сиријских, јорданско-израелских, сиријско-ирачких, либанско-израелских, палестинско-израелских односа. И ситуација у централној Азији није пуно боља: Узбекистан пријети Таџикистану да ће започети рат уколико започне са изградњом хидроцентралне на ријечи Ваш и ограничи доступ воде низводно.⁹

9 З. Петровић-Пироћанац, (2007). *Геополитика воде (Хидрополитика, хидро-стресови и сукоби хидрауличног оружја XXI стољећа)*, Београд: Институт за политичке студије - Центар за геополитичке студије „Југоисток“ и Драслар партнер.

Поред нафте и воде, треба поменути још један значајан ресурс који има геополитичко значење, а то је – *храна*.

Производња хране је стратешко и безбједносно питање држава и народа. „Контролишите нафту и контролисаћете земљу; контролишите храну и контролисаћете људе“, својевремено је изјавио Хенри Кисинџер.

Храна је веома значајна за људско одржање, његову тјелесност и психофизички развој, здравље и опстанак човјека. Ипак, извјештаји *Организације за храну и пољопривреду Уједињених народа* показују да данас више од 800 милиона људи у свијету гладује, а да још толико пати од недовољне ухрањености.

Мада неки сматрају да је за исхрану све бројнијег и све више нарастајућег човјечанства потребно кориштење генетски модификованих производа, ипак други истичу да се њиховом употребом, као и употребом различитих индустријских супстанци и хемикалија, традиционална пољопривреда у потпуности претворила у развијени облик индустријске, хемизиране пољопривредне производње хране с којом је започео процес угрожавања природне околине, човјека и људског друштва.

У ситуацији повећања броја становника, као и потребе за профитом, за повећану производњу хране и рјешавања глади у свијету се рјешења покушавају наћи у биотехнологији и генетској модификацији. На тај начин биотехнолошка, генетски модификована производња хране, као и у цјелини производња хране, задобива битно политичко, односно геополитичко значење. Геополитичка потреба за интензивном биотехнолошком производњом генетски модификованих производа и генетски модификоване хране је израз постојања интереса над контролом држава и народа над храном као оружјем. У том смислу је портпарол Министарства пољопривреде САД Вилард Фелпс 1998. године рекао да је циљ развоја „*терминатор-сјемена*“ да „САД повећају вредност семена које је у њиховом власништву и да отворе нова тржишта у земљама Другог и Трећег света“.¹⁰

---

¹⁰ В. Енгдал, (2014). „Часни мешетари против ђаволских адвоката и јахача Апокалипсе“, у: *Генетски модификовани поредак: опасност од ГМО*, (Приредио Бранимир Нешић),

Генетски модификовани организми, као и генетски модификована храна, имају не само еколошко, него и политичко, односно геополитичко значење. Они задобивају стратешко значење у смислу преузимања аграра, пољопривредних сорти и пољопривредних добара и, на тај начин, постају моћно средство одузимања алиментарних и људских права која се односе на храну. Навешћемо примјер Ирака.

Након америчког насилног окупирања Ирака, прије свега због залиха нафте, али и трговине оружјем, значајан фактор се односи и на преузимање ирачке пољопривреде и постављање генетски модификованих усјева. Налазећи се на веома плодном подручју некадашње Месопотамије, између ријека Еуфрата и Тигриса, пољопривредници су узгајали велике количине хране намијењене извозу, што је са својим савезницима увидјела Америка као основе великог потенцијала властитог глобалистичког агробизниса генетски модификованих усјева. Послије окупације су Ирачанима наметнули тзв „декрете“, односно правила пољопривредног узгоја те сваки закон ирачке државе који се коси с правилима декрета сматрао се не важећим. Тако су насилно преузели туђа добра, што је представљало крај ирачке пољопривреде која је пала под власт америчких агро корпорација које производе огромне количине генетски модификованог сјемена за извоз. Намећући ова сјемена другим државама, неолибералне корпорације проводе империјални поступак потпуног поробљавања њихових тржишта. Сценарио укидања и замјене индивидуалне приватне пољопривреде и породичних усјева генетски модификованим усјевима је суморна садашњост, али и будућност која нас чека.

Генетски модификовани организми и генетски модификована храна имају (гео)политичко значење, јер собом и у себи носе одређену безбједносну пријетњу. У глобалној привреди храна представља пријетњу из три разлога: прво, они који је конзумирају веома су удаљени од мјеста гдје се она производи; друго, свјетска привреда је контролисана од стране

---

2. изд., Београд: Catena mundi, стр. 63. Ово фамозно франкенштајнско „терминатор-сјеме“ је произведено помоћу тзв. „терминатор-технологије“ која у генетски модификоване сорте биљака уграђује систем гена који онемогућавају клијање сјемена; „терминатор-сјеме“ је самоубилачки синдром „терминатор технологије“.

мултинационалних корпорација које интересује само профит, и, треће, глобална привреда представља велику опасност због угрожавања биолошке разноврсности планете земље.¹¹

Храна представља политичко оружје јер, мада се то на први поглед и не види, она ипак има геополитичко значење.

Да храна представља политичко оружје и да има геополитичко значење, показује и примјер програма помоћи САД за који је потпредсједник Хуберт Хамфри својевремено рекао: „Ако се питате како да наведете људе да се ослоне на вас и постану зависни од сарадње с вама, чини ми се да је зависност од хране одличан начин за то“.¹²

Када је у питању производња хране, треба напоменути да се у глобализацијским процесима снажно развијају и *мултинационалне корпорације* које због својих интереса, а на веома разне начине, још потпуније убрзавају и развијају те процесе као процесе глобализације социјалних неједнакости, сиромаштва, глади и биједи на једној, а богатства на другој страни.

С обзиром на постојање заиста великог броја становника на нашој планети, представници мултинационалних корпорација истичу да је неопходна и велика количина хране, те да се она мора обезбјеђивати кроз интензивне процесе индустријализације и хемизације пољопривреде, као и кроз повећану употребу биотехнологије, генетски модификованих организама и генетски модификоване хране. Али, не само велики број становника, глад и сиромаштво, него и потреба за профитом, доводе до повећане хемијске индустријске производње хране. Долазак великих транснационалних корпорација на глобално алиментарно подручје донијело је собом и ризике од кориштења генетски модификованих организама у исхрани. Генетски модификована храна носи у себи ризике по здравље људи и природну околину, и зато многи упозоравају да је то нови облик геноцида и екоцида.

---

11 К. Лејман, А. Кребс, (2003). „Контрола над светским залихама хране“, у: *Глобализација – аргументи против* (Приредили: Цери Мандер и Едвард Голдсмит), Београд: CLIO, стр. 146-147.

12 Е. Голдсмит, (2003). „Развој као колонијализам“, у: *Глобализација – аргументи против* (Приредили: Цери Мандер и Едвард Голдсмит), Београд: CLIO, стр. 262.

Један од значајних фактора који узрокује сиромаштво народа и држава уништавајући им ресурсе и стварајући читав низ економских и еколошких проблема, као и еколошку кризу односи се на програм мјера „структуралног прилагођавања“. У непресталном настојању да империјално експлоатише и контролише свијет и његове ресурсе, глобални неолиберални капитализам у свијету обликује своју геополитику тако што стално намеће одређене „стандарде“, пријетње, уцјене и услове. Неки од њих се односе и на *Вашиingtonски консензус*, *Програм структуралног прилагођавања* и *Уругвајску рунду ГАТТ-а* којим неолиберални капитализам путем својих моћних финансијских и других институција условљава националне државе, разара њихове економије и изграђује нову геополитичку архитектуру.¹³

Међународни монетарни фонд и Свјетска трговинска организација намећу стандарде и правне прописе, те правно штите мултинационалне корпорације тако што им обезбјеђују правне оквире контроле генетског богатства. Заступајући интересе банака, корпорација и богатих неолибералних држава, Свјетска трговинска организација условљава улазак држава куповањем генетски модификованих производа. На тај начин ова моћна глобална организација тим државама и њиховим народима одузима њихове ресурсе и, на тај начин, одузима им и алиментарно право, као и право на здраву животну средину.

---

13 Џон Перкинс наводи како и на који начин неолиберална економија „убија економије“ сиромашних народа и држава експлоатишући им ресурсе и претварајући их у „дужничко ropство“. У својој „исповијести убице економије“ Перкинс децидно напомиње да темељни успјех ширења неолибералне економије није могућ без *тајне дипломатије* која користи различите методе утицаја, као што су мито, преваре, уцјене, пријетње смрћу, убиства, употреба неконтролисане војне моћи, како би се остварио циљ да земље прихвате зајмове који ће их одвести у „дужничко ropство“. Те су методе покретачки механизми економије смрти која укључује и пријетње ратом и ратове, те пљачке ресурса. Наравно, иза овога стоји моћна медијска пропаганда коју контролише *корпоратија* која помоћу медија стално понавља исте семантичке наративе о прихватању концепта који њима доноси корист. А, та корист значи да дужничка земља новац који би издвајала за здравство, образовање, науку, културу, социјалну заштиту и друге социјалне активности, преусмјерава на отплату камата на кредите које је позајмила. Грцајући у дуговима, дужничким земљама долазе „убице Међународног монетарног фонда“ који од влада захтијевају да им понуде ресурсе (нафту, воду, струју, руде) њиховим корпорацијама и да их по ниској цијени приватизују. Осим тога, још један битан услов се поставља пред државу која тражи зајмове, а то је да извођачи капиталних пројеката буду корпорације са Запада, дакле компаније богатих држава. На тај начин се новац од примаоца (дужничке државе) враћа корпорацији. Борећи се да некако врати камате, дужничкој држави као Дамаклов мач остаје враћање главнице. Dž. Perkins, (2017). *Nove ispovesti ubice ekonomija*, Beograd: Babun.

Циљ је да транснационалне и мултинационалне корпорације контролишу све аспекте индивидуалног и друштвеног живота (производњу, саобраћај и комуникације, ресурсе, капитал, банкарство, финансијске и монетарне системе, робе и услуге, радну снагу, државне институције, законодавство и право) ради остварења профита и контроле развоја народа и држава. Не прихватити њихове услове и уцјене значи бити оптужен за „протекционизам“ и „дискриминацију“, што у стварности подразумева ускраћивање кредита, помоћи и интеграција. Тако преко моћних финансијских институција неолиберализам проводи своју геополитичку хегемонију над свим подручјима друштва, али и државе, доприносећи процесу десуверенизације „националних“ или „грађанских“ држава. То није ништа друго него „еко-диктаторска политика“ под којом се може подразумевати настојање да се реализују неједнакости у приступу сировинама и кориштењу природних ресурса, политика богатих против сиромашних, Сјевера против Југа.¹⁴

У настојању да контролишу витална подручја индивидуалног и друштвеног живота, мултинационалне корпорације све агресивније наступају с циљем да контролишу аграр и производњу хране. Глобализација још више омогућава транснационалним компанијама да еродирају суверенитет држава. Оне имају монопол над међународном трговином, економијом, политиком. Наравно, оне ће временом настојати да имају и, у многим срединама, већ имају монопол над аграром и производњом хране.

Транснационалне корпорације шире нову опасност под називом – *биоколонијализам*. Оне су огромни центри моћи који контролишу сва значајна подручја производње па, према томе, и производње хране, аграра и пољопривреде. Они органску пољопривреду замјењују хемизираном биотехнолошком индустријском пољопривредом. Преко потплаћених медија, интелектуалаца, научника, политичара, фармацеутских, политичких и других лобија, биотехнолошке компаније које производе генетски модификовану храну шире лажи

---

14 J. F. Radermacher, (2003). *Ravnoteža ili razaranje (Eko-socijalno-tržišno gospodarstvo kao ključ svjetskog održivog razvoja)*, Zagreb: Intercon – Nakladni zavod Globus, 2003, str. 205.

о производњи здраве хране, отклањању глади и сиромаштва у свијету, умањењу употребе пестицида, изљечењу болести, те побољшању здравља и квалитета живота.

Уласком великих и моћних мултинационалних корпорација на аграрне, пољопривредне производне просторе државних и националних економија намећу се сопствени начини производње на свјетском нивоу, а због одсуства глобалних регулаторних институција, њихова моћ се не може зауставити. Безусловно намећући своја „правила игре“ као геноцидни „алиментарни терористи“ у производњи (генетски модификоване) хране мултинационалне корпорације заправо еродирају алиментарни суверенитет државе.¹⁵

Посљедице оваквог изузетно моћног биотехнолошког империјализма и „тероризма“ се односе и на тенденцију према остварењу контроле и посједовања живота што је сасвим јасна интенција постојања предаторских интереса транснационалних корпорација и неототалитарних влада новог свјетског поретка.

Велике оптужбе употребе генетски модификованих организама се односе на геноцидни концепт неомалтузијанства свјетских моћника.

Производња и притисак кориштења генетски модификоване хране за многе представља израз постојања пројекта „свјетске владе“ којим се остварује неомалтузијанска политика уништавања становништва.

Поред употребе генетски модификоване хране у убијању људи, болестима треба уништити преко 3 милијарде а стерилитетом више од 2 милијарде особа. Циљ је смањење броја становника у свијету а, с обзиром да генетски модификовани организми и генетски модификована храна, контаминирају и трују организам, скраћују животни вијек и онемогућују репродукцију, био би то план контроле ограничавања броја становника на Земљи. Морбидни геноцидни став неолибералних (нео)малтузијанаца је да на Земљи не треба да живи више од

15 З. Петровић-Пироћанац, (2008). *Геополитика хране (Битна развојна компонента друштва у XXI столећу)*, Београд: Институт за политичке студије, Центар Југоисток, стр. 61.

милијарде особа. То је та „златна милијарда“ о којој говоре и неки тзв. „филантропи“.

У остварењу концепта неототалитарног и неолибералног новог свјетског поретка, ратови за ресурсе играју велику улогу.

Због неосноване сумње за „постојање оружја за масовно уништавање“, Сједињене Америчке Државе су напале Ирак као дио „осовине зла“, објавиле „рат против насиља“ како би успоставиле „демократски образац“ који би требало да слиједи остале државе Блиског Истока. Сједињене Америчке Државе су рушењем режима Садама Хусеина заправо обезбиједиле надзор над ирачким економским ресурсима, а над нафтом посебно, што им је и био прави циљ.

Веома су снажни конфликти око контроле ресурса и енергије, што показује и примјер Косова и Метохије.

Насилно одвајање Косова и Метохије од територије Србије нема само територијални, већ има и геополитички значај јер се тиме Србији отимају териториј, ресурси и енергетски потенцијали. Истраживања показују да на том подручју Србија има 60% ресурса, да то подручје располаже огромним количинама угља, као и рудама и минералима, посебно бокситом, оловом, цинком, никлом, кобалтом, кадмијумом, ванадијумом, златом. На том подручју се налазе и ресурси квалитетне воде. Тако се показује да Запад пљачка „најбитиније природне ресурсе“.¹⁶

Прије, али и послје „арапских прољећа“, одвија се борба корпорација око нафте као стратешког ресурса. Наравно, и не само због нафте, него и због других стратешки важних ресурса.

Тако је *Rax americana* представљао већ познати сценарио успостављања „демократских поредака“ на блиском Истоку. Циљ је био да се реализује план одржања глобалне надмоћи САД-а за спречавање настанка неке друге, супарничке силе супростављене америчким интересима. Основни интерес америчке спољне политике се односи на контролу територија

---

16 З. Петровић-Пироћанац, (2010). *Геополитика енергије (Битна развојна компонента друштва у XXI столећу)*, Београд: Институт за политичке студије, Центар „Југоисток“, стр. 244-245.

и ресурса. Када је у питању Блиски исток, разумљиво да се посебан интерес односи на стратешко значење ресурса нафте које на том подручју има у огромним количинама. У том смислу ће моћне националне компаније имати водећу улогу у успостављању „демократије“. Компаније директно утичу на геополитичке и војно-стратешке прилике „на терену“, јер без нафте, остварење „националних интереса“ није могуће. Осигурање постојања нафте било је важно у Првом свјетском рату, Другом свјетском рату, као и ратовима који су се водили након њих, и који ће се још увијек водити.

Нафта има велико војно значење. Нафта је омогућила тенковима, бродовима, авионима, камионима и другим техничким средствима ратовања неопходну покретљивост.

Освајањем Ирака, за којег се сматра да има чак и веће залихе нафте од оних које се налазе у Саудијској Арабији, Сједињене Државе су своју војску поставиле као омчу на све кључне свјетске токове и путеве нафте, а посебно оне који воде у Европу и државе на Истоку - Кину, Индију и Источну Азију. Сједињене Америчке Државе су заузеле кључне положаје у свијету, од Балкана, преко Узбекистана до Кабула и Јапанског мора. А, од 11. септембра је америчка вањска политика постала безобзирна, у складу са оном изреком *или си са нама или против нас*.¹⁷

Како би се остварила контрола „одлива“ ресурса, неопходна је пропаганда која ће скривати отимање и плачку ресурса говорећи о „етничком чишћењу“, „оружју за масовно уништавање“, „диктаторима“ и „ауторитарним режимима“, „угрожености људских права“ и „демократије“. Извођењу војних интервенција претходи медијска припрема и обмана јавности у манипулативној пропаганди. На тај начин моћне неолибералне државе Запада својим „хуманитарним интервенцијама“ угрожавају егзистенцију, сувереност и територијални интегритет држава које агресивно нападају, и на тај начин заправо руше међународно право. Настојећи да остваре своје економске,

17 F. W. Engdahl, (2003). *Stoljeće rata: anglo-američka naftna politika i novi svjetski poredak*, Zagreb: AGM.

геополитичке и војно-стратешке интересе, моћне државе развијају обрасце манипулативног ревидирајућег семантичког дискурса о „ширењу демократије“, „заштити људских права“, „одбрани слободе“ и „цивилизаних вриједности“. У том смислу користе медије али и ратове („хуманитарне интервенције“) с циљем остварења контроле над ресурсима и геополитичке изградње новог свјетског поретка.

У ситуацији постојања ограничених ресурса, модерна економија и њене моћне корпорације траже начине да контролишу производњу и продају ресурса. На тај начин производе и конфликте на глобалном и локалним подручјима, што се сасвим добро видјело и на примјерима извођења тзв. „хуманитарних интервенција“ у Ираку, Либији, Сирији, као и у Републици Српској и СР Југославији. Па и звецкање оружјем око Венецуеле има за циљ преузимање контроле над њеним природним ресурсима, а нафти посебно.

Глобалном капиталистичком економијом доминирају моћне неолибералне државе и њихове транснационалне корпорације чије дјеловање није ограничено границама националних држава чиме се остварује поступак еродирања суверенитета као неоексплоататорски и неоимперијални поступак „разарања држава“.¹⁸

Концептуална изградња „новог свјетског поретка“ одвија се на различите начине – економског, политичког, културног, медијског и војног карактера. Посебну улогу у његовој реализацији имају медији и војне интервенције. У медијима и преко медија се геополитички концепт „новог свјетског поретка“ припрема и оправдава, а ратовима и војним интервенцијама намеће. Стварањем наднационалних структура моћи доводе се у питање националне државе и њихове суверености.

Настојећи да остваре своје интересе на одређеном геополитичком простору, моћне државе проводе подјеле по

---

18 З. Милошевић, (2014а). *Будућност националне државе*, Бања Лука: ЈУ Народна и универзитетска библиотека Републике Српске; З. Милошевић, (2012). *Империјално разарање државе*, Београд: Институт за политичке студије; З. Милошевић, (2014б). *Унија корпоративног капитализма: економски, политички и културни инструменти Новог светског поретка*, Београд: Институт за политичке студије.

принципу *divide et impera* и, у основи њихове стратегије моћи, се налази манихеистички механизам оптужбе или одбране. Управо, у том смислу неког треба оптужити за „недостатак“ или „кршење“ неких цивилизованих вриједности, укључити медије и преко њих придобити „јавно мњење“ и реализовати одређени економски и геополитички интерес. Политика коју проводе моћне западне државе првенствено служи остварењу њихових геополитичких интереса, а данашњи развој капитализма у форми неолибералног глобализма и остварења неолибералног новог свјетског поретка, представља обнову класичног империјалног либерализма.

ЗАКЉУЧАК

У настојању да себи обезбиједи неопходне ресурсе, моћне неолибералне државе и њихове глобалне институције моћи, користе различита средства од којих и ратови за ресурсе, као и тзв. „хуманитарне интервенције“, имају своје битно значење.

С обзиром да је савремено организованој економији потребна енормна количина ресурса и енергије, јасно је да они задобивају значајно геостратешко и геополитичко значење. На тај начин глобализација економије имплицира глобализацију политике и војних активности чиме се стварају бројни конфликти и ратови око надзора и контроле ресурса, а енергетских извора посебно. Рат за ресурсе није ништа друго него само један од облика економског рата. Али, и не само њега.

Оправдавајући своје неоимперијалне и експлоататорске геополитичке поступке развијају пропагандну реторику о одбрани цивилизованих и демократских вриједности онако како их они разумију и намећу.

Футуролози упозоравају да човјечанство убрзано исцрпљује већину ресурса, те да нам пријети колапс. Истичу да је човјечанство исцрпило већину ресурса Земље те да ћемо и прије 2052. године доживјети потпуни колапс на неким мјестима. Потреба за сталним економским растом не води рачуна о претјераном исцрпљивању природних ресурса. Отуда непрестална борба за ресурсе коју воде моћне неолибералне

империјалистичке силе и њихове доминантне институције глобалне моћи. А, да би своје неоексплоататорске интересе оправдале, користе пропаганду у којој ревизија историје, прошлости, али и садашњости, задобива велико геополитичко значење. Тако историја постаје „инструмент геополитике“.

Braco Kovačević

NEOLIBERAL GEOPOLITICS WARS FOR RESOURCES AND REVISION OF HISTORY

Summary

Man's history is the history of conflict and warfare, and one of the reasons also applies to resources. The history of the West is also the history of exploitation and looting of resources that, today, influenced by the neoliberally oriented economy, have a characteristic of manifest or latent economic war. War for resources is a war for the survival of the West and its geopolitics that has its bases in neoliberalism. The struggle for resources represents the struggle for the expansion of neoliberalism whose economy produces wars and the so-called „humanitarian interventions“ to provide resources. In an effort to realize the concept of a neototalitarian and neoliberal new world order, resource wars play a major role. In this regard, the powerful states of the West use various methods of economic, political, diplomatic and military pressure, wars and so-called „humanitarian interventions“ to provide their predatory economies with the necessary resources.

Keywords: geopolitics, neoliberalism, wars, resources, revision of history

---

ЛИТЕРАТУРА

Chossudovsky, M. (2008). *Globalizacija bijede i novi svjetski poredak*, Zagreb: Prometej.

Џомски, Н. (2008). *Hegemonija ili opstanak*, Novi Sad: Rubikon.

Чомски, Н. (1999). *Шта то (у ствари) хоће Америка*, Београд: Чигоја штампа.

Engdahl, F. W. (2003). *Stoljeće rata: anglo-američka naftna politika i novi svjetski poredak*, Zagreb: AGM.

Енгдал, В. (2014). „Часни научник против ђаволских адвоката и јахача Апокалипсе“, у: *Генетски модификовани поредак: опасност од ГМО*, (Приредио Бранимир Нешић), 2. изд., Београд: Catena mundi.

Ganzer, D. (2018). *Protivzakoniti ratovi: kako zemlje NATO-a podrivaju Ujedinjene nacije: hronika koja počinje od Kube i završava Sirijom*, Beograd: Laguna.

Голдсмит, Е. (2003). „Развој као колонијализам“, у: *Глобализација – аргументи против* (Приредили: Џери Мандер и Едвард Голдсмит), Београд: СЛЮ.

Лејман, К. Кребс, А. (2003). „Контрола над светским залихама хране“, у: *Глобализација – аргументи против* (Приредили: Џери Мандер и Едвард Голдсмит), Београд: СЛЮ.

Kovačević, B. (2020). *Etika bombardovanja ili bombardovanje etike*, „Evropski defendologija centar za naučna, politička, ekonomska, socijalna, bezbjednosna, sociološka i kriminološka istraživanja, Vanja Luka“, Vanja Luka.

Marković, M. (1997). „Нови светски поредак“, у: *Геополитичка стварност Срба*, Зборник радова са округлог стола „Српски народ у новој геополитичкој стварности“ (Главни и одговорни уредник Јован М Чанак), Београд: Институт за геополитичке студије.

Милошевић, З. (2010). *Политичка модернизација*, Београд: Институт за политичке студије.

Милошевић, З. (2012). *Империјално разарање државе*, Београд: Институт за политичке студије.

Милошевић, З. (2014а). *Будућност националне државе*, Бања Лука: ЈУ Народна и универзитетска библиотека Републике Српске.

Милошевић, З. (2014б). *Унија корпоративног капитализма: економски, политички и културни инструменти Новог светског поретка*, Београд: Институт за политичке студије.

Петровић-Пироћанац, З. (2007). *Геополитика воде (Хидрополитика, хидро-стресови и сукоби хидрауличног оружја XXI столећа)*, Београд: Институт за политичке студије - Центар за геополитичке студије „Југоисток“ и Драслар партнер.

Петровић-Пироћанац, З. (2008). *Геополитика хране (Битна развојна компонента друштва у XXI столећу)*, Београд: Институт за политичке студије, Центар Југоисток.

Петровић-Пироћанац, З. (2010). *Геополитика енергије (Битна развојна компонента друштва у XXI столећу)*, Београд: Институт за политичке студије, Центар „Југоисток“.

Perkins, Dž. (2017). *Nove ispovesti ubice ekonomija*, Beograd: Babun.

Radermacher, J. F. (2003). *Ravnoteža ili razaranje (Eko-socijalno-tržišno gospodarstvo kao ključ svjetskog održivog razvoja)*, Zagreb: Intercon – Nakladni zavod Globus.

Радојичић, М. (2012). „Крај хладног рата, велика сила и геополитика природних ресурса – прилози за једну студију случаја“, *Национални интерес*, Београд, бр. 2.

Šimleša, D. (2013). *Kako potrošiti svijet: mala škola ratova za resurse*, Zagreb: Društvo za promicanje književnosti na novim medijima.